

BEDŘICH SMETANA

HUBIČKA

*Životu zemřel s resignací filosofa,
když slyšel jen tón jeden vysoký,
když přátel hlasu nezaslechl', ni hřmění
orchestru neslyšel, ba ani ne
zem kdyby zřítíla se s rachotem,
jenž neslyšel hry vlastních rukou ubohých,
když plála světla nad užaslým davem,
jenž neslyšel potlesku, ani výsměchu,
jen mozkiem sledoval vše těžce churavým,
dle taktů v něm taktovkou svojí mával
nad hrajícím obrovským orchestrem,
sleduje živé, němé pohyby
v představě pouhé mnohotvárných zvuků,
stál v mrtvém, nepohnutém tichu svém...*

A. SOVA - SMETANOVÝ KVARTETO Z MÉHO ŽIVOTA

V r. 1876 se odstěhoval B. Smetana po 15letém pobytu v Praze do Jabkenic u Mladé Boleslavi ke svému zeti J. Schwarzovi. Byl to pro něho veliký životní obrat. V Praze nechal poslední věrné přátele, divadlo, společnost, celý svůj bohatý minulý život. Ale zůstat v Praze déle nemohl. Hluchota, tehdy již úplná, doléhala nesmírně tíživě a městský společenský život téměř znemožňovala. Útoky nepřátel, stále urputněji doléhající, nemocného Mistra tak vyčerpávaly, že neměl již ani sílu odporovat. Zůstala mu jen hudba, čistá a posilující. Utíká k ní dychtivě i potom, kdy postupující choroba jeho práci brzdila a kdy lékař přímo zakázal komponovat.

A v tomto roce vzniká Hubička, která znamená triumf umělcovy vůle a tvůrčí síly nad životní tragédií. Doba, ve které opera vznikla, byla naplněna Smetanovým duševním zápasem, kdy se v něm odehrávaly boje mezi novou vírou a ztracenými nadějemi v jeho uzdravení.

Hubička zahajuje v díle skladatelově okruh skladeb, jež se vyznačují neobyčejným zvroucněním. Je v nich spatřován vliv Smetanova tělesného a duševního utrpení, které ho vzdálilo přímého styku s veřejností a v tichu jabkenické samoty přinutilo ještě více se soustředit a uzavřít v sebe. Odtud ony nebývalé vroucí, lyricky subjektivní tóny, příznačné pro jeho skladby z doby postupující choroby — ať již jde o díla operní Hubičku, Tajemství, Čertovu stěnu — nebo obě kvarteta, Duo Z domoviny.

Smetana pracoval na *Hubičce* sotva osm měsíců, od ledna do srpna roku 1876. Premiéra se konala 7. listopadu téhož roku v Prozatímním divadle v Praze. *Hubička*, šestá opera Smetanova znamenala podstatný pokrok v dramaticky dokonalejším zhudebnění veršů Elišky Krásnohorské, ve vyloučení jakékoliv prózy z textu a ve slohové samostatnosti a jednotnosti. V *Hubičce* charakterizuje Smetana celé dějové situace, z nichž vzniká důsledně prokomponované hudebně-dramatické pásmo, nepřerušované mluveným dialogem. Není v ní uzavřených čísel, její hudba plyne jediným proudem, do něž zapadají předešlé k prvnímu i druhému dějství i dramatická epizoda rozmarného sporu Vendulčina a Lukášova. Ryzími perlami smetanovské lidovosti a národní stylivosti jsou obě ukolébavky — jedna Smetanova vlastní, jedna původní lidová — a skřivánčí píseň, jež jsou samy o sobě mistrovským dílem. Jsou skladatelem vetkány do hudebního i dějového pásma opery — vytvářejí jedinečnou atmosféru lidové poezie a lidové nápevnosti. Pro ni našel B. Smetana právě v *Hubičce* zcela nové formy hudební typizace a idealizace. *Hubička* patří k tomu nejkrásnějšímu, co kdy bylo v oboru lyrické opery napsáno. Její spodní elegický tón a jemná milostná lyrika jsou proluty vřelým hluboce lidským citem. Smetana jímavou a poutavou hudební symbolikou přebásnil motivy veršů E. Krásnohorské, do nichž básnička vložila tolik lásky k českému lidu.

Je pak výmluvný fakt, že čím dále Smetana v komické opeře postupoval, tím více situační komiku nechával stranou a tím více komická opera stává se mu — nekomickou; zvroučňuje se, přibírá stále bohatší a širší fond lyrický. Co je „komického“ na *Hubičce*? Jedině snad strážník, jenž se však mihne jen zcela mimochodem. Jinak ale *Hubička*, jak ji Smetana hudebně vytvořil, pohybuje se zcela na pomezí vážné hry. Jaká tedy „komika“? V textu — dovedeme-li si odmyslit hudbu — hádka Vendulčina s Lukášem, jeho pomsta, pašerácká scéna a strachy Vendulčiny v lese mohly působit komicky. Ale jak právě tyto scény Smetana přetavil, a to svým nezměrným lyrismem! Jak tato místa hluboce zlidštil svou hudbou, jakou poezií dovedl je obestřít! Jak vše v *Hubičce*, i okamžiky, které by jistě svedly skladatele slabého lyrického fondu ke „komickým“ efektům, naplněny jsou podivuhodnou vroucnou něhou, s jakou se v celé světové opeře nesetkáváme. Smetana si tak komický text silou svého lyrismu přetavil v dílo zcela jiných hodnot. Z komické opery tvoří Smetana — hluboce pravdivou báseň o lidském srdci a lidské lásce. Každá z jeho „komických oper“ je taková úchvatná báseň, která podává tuto lásku a hlubiny prostého lidského nitra vždy v novém, zcela individuálním vyvážení. Od *Prodané nevěsty* až k *Tajemství* můžeme stopovat toto zvroučňování, toto lyrické zmnohonásobování „komické“ opery Smetanovy, které z ní činí zcela nový, ryze český typ komické opery.

BEDŘICH SMETANA:

H * U * B * I * Č * K * A

Prostonárodní opera o 2 jednáních

Libreto: Eliška Krásnohorská

Kostýmy: Bedřiška Ustohalová

Sbory nastudoval:

Jaromír Šalomoun

Korepetice: Drahomíra Ritzová

Dirigent: František Vajnar

Režie: Miloslav Nekvasil

Scéna: zasl. umělec Jan Sládek,
laureát státní ceny

Otec Paloucký	Zasl. umělec Jiří Herold Karel Průša
Vendulka, jeho dcera	Zdeňka Diváková Eva Gebauerová Milada Šafránková
Lukáš, mladý vdovec	Oldřich Lindauer Jiří Zahradníček
Tomeš, švagr Lukášův	Radoslav Svozil Vojtěch Zouhar

Inspicent: Karel Raška,
Jaroslav Deršák

Text sleduje: Libuše Bílková,
Marie Pečínková

Martinka, stará teta Vendulčina	Alena Havlicová Bronislava Taufrová
Matouš, starý pašíř	Rudolf Jusa Radoslav Svozil
Barče, děvečka u Palouckých	Eva Bromová Věra Heroldová Věra Nováková
Strážník	František Janda Lubomír Procházka

Sousedé a susedky, pašíři

Premiéra 17. března 1962

„Divadlo bouřilo, jásalo, umělci děkovali, přijali květy i hold; konečně objevil se i sám Mistr Smetana. Malý, bledý, sklíčený, s trpkým rysem okolo úst, který tak úchvatně zachytil Max Švabinský na svém leptu. Z loží letěly věnce nad hlavami parteru k jeho nohám, kytice házeny se všech stran, jásot bez konce. Leč Mistr, jenž stvořil a zachytil neúnavně pilnou rukou tu nezemskou krásu nebeských tónů, Mistr, jenž vlil do každého taktu přemíru svého citu, neslyšel nic. Tu zamávaly šátky, obecenstvo povstalo se svých sedadel, a ruka Smetanova kynula vlídně a nevýslovně dojemně do hlediště. Nezapomenutelné chvíle...“

J. B. FOERSTER · ZE VZPOMÍNEK
(O PREMIÉŘE HUBIČKY)

O B S A H O P E R Y

I. dějství: Do tiché světnice Palouckého, starého vesnického písmáka, vběhne stará Martinka, teta dcery ze statku, Vendulky. Hlásí plná rozčilení, že přichází na námluvy mladý vdovec Lukáš, ten, který se kdysi musel podle přání rodičů oženit se ženou jinou. Teď je jeho cesta k Vendulce volná, protože ona zůstala svobodná.

S Lukášem přichází jako námluvčí jeho švagr Tomeš a s nimi celá ves. Tomeš konečně přivádí rozechvělému Lukášovi Vendulku do náručí, avšak místo sladkého doznění jejich tolik vytouženého setkání, vypukne mezi milenci spor. Vendulka odmítá dát Lukášovi hubičku, dokud nebude po svatbě.

Vendulka vyznává, proč odpírá polibek: vždyť se přece říká, že nebožka v noci přichází, aby se přesvědčila, jak se daří jejímu děcku. Jistě by trpěla, kdyby tak brzy po její smrti její muž líbal jinou! – To už přinesli k Palouckým kolébku s Lukášovým děckem, kterého se Vendulka mateřsky ujímá. – Ale Lukáš nechce uznat Vendulčiny důvody, chce svou hubičku. Spor vypukne s novou prudkostí, a Lukáš zlostně odbíhá.

Vendulka hájí svou pravdu i vůči výčitkám tety, která sem ještě zašla, aby sháněla pomocníci do své živnosti: chodí totiž s pašíři a trochu už ji to zmáhá. O samotě Vendulka zase přemýšlí, uspávajíc děcko, o sporu, až usne. Krutě ji však probudí bujná písnička Lukáše, který ze zlosti přivedl pod okno muzikanty a děvčata a líbá jedno po druhém. Vendulka sváže rychle raneček a uražena do hloubi duše, utíká z domova ke své tetě Martince.

II. dějství. V hustém pohraničním lese se scházejí pašíři a jsou svědky Lukášova nářku, nad tím, co provedl Vendulce, i jeho rozhovoru s Tomšem, který ho sem sledoval. Lukáš se rozhodne, že Vendulku odprosí. To slyší starý vůdce pašířů Matouš. Zůstal tu, čeká na Martinku. Však už se vítá s ní i s Vendulkou, odevzdá jim zboží a běží za Lukášem, aby mu pověděl, kde se Vendulka skrývá. U Martinčiny chalupy zatím čeká Barče. Ví už, že všechno dobře skončí, a radostně vítá skřivánčí zpěv. Matouš sem přivádí Palouckého, Tomše, Lukáše i celou ves. Lukáš odprošuje otce Palouckého za všechny zmatky a slibuje, že odprosí i Vendulku. Skutečně to udělá, sotva se Vendulka s Martinkou vrátí z lesa. Ještě malé zdržení šťastného konce — teď zas nechce hubičku Lukáš, dokud mu Vendulka všechno neodpustí — a konečně si padnou do náručí.

LUKÁŠ: *Kdybych věděl, jak svou vinu smýt,
žhavým ohněm chtěl bych za to jít!
Kdybych věděl, jak svou vinu smýt,
žhavým ohněm chtěl bych za to jít!
Hory obměkčil bych slzami,
hvězdy přimodlil bych ku zemi,
kdyby o mém žalu zvěděla,
žal snad usmíří hněv anděla
a má duše z ráje vyhnaná
pozná snad, že přec mě ráda má,
že přec mě ráda má.*

ZPĚV LUKÁŠE

Program vydalo Státní divadlo v Ostravě v redakci prom. hist. Evy Sý-
korové, obálka a grafická úprava zasl. umělec Jan Sládek, laureát státní
ceny j. h. Typografická spolupráce R. Mikeska. Vytiskly Moravské tis-
kařské závody, n. p. Olomouc, závod Ostrava, prov. 22, Hollarova 14.

T 11-21400

Cena 1.50 Kčs